

GÅRDEBY KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

*Gårdeby församling
Söderköpings kommun
Linköpings stift
Östergötlands län
2006*

ÖSTERGÖTLANDS LÄNSMUSEUM

Raoul Wallenbergs plats • Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013-23 03 00 • Fax 013-14 05 62
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

GÅRDEBY KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering

Gårdeby församling

Söderköpings kommun

Linköpings stift

Östergötlands län

Innehåll

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	2
Kulturminneslagen och begravningslagen	2
Kulturhistorisk bedömning	3
Inventeringens uppläggning och rapport	3
Översiktskarta	4
Gårdeby kyrkogård	4
Kyrkogårdens omgivning	4
Gårdeby kyrka	5
Kyrkogårdens historik	5
Översiktlig beskrivning av vegetation mm – Karta	8
Beskrivning av kyrkogården	9
Källor	16
Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse	17
Förklaring till exempellistan	17
Utvärderingskarta	18
Bilagor	
Exempellista	
Fotografier	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och de här platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Östergötlands länsmuseum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom den del av stiftet som ligger inom Östergötlands län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2002. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att ge ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och ett underlag för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att ge ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m.m. (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen.) Begravningslagen (SFS 1990:1144) säger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: "Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om

gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

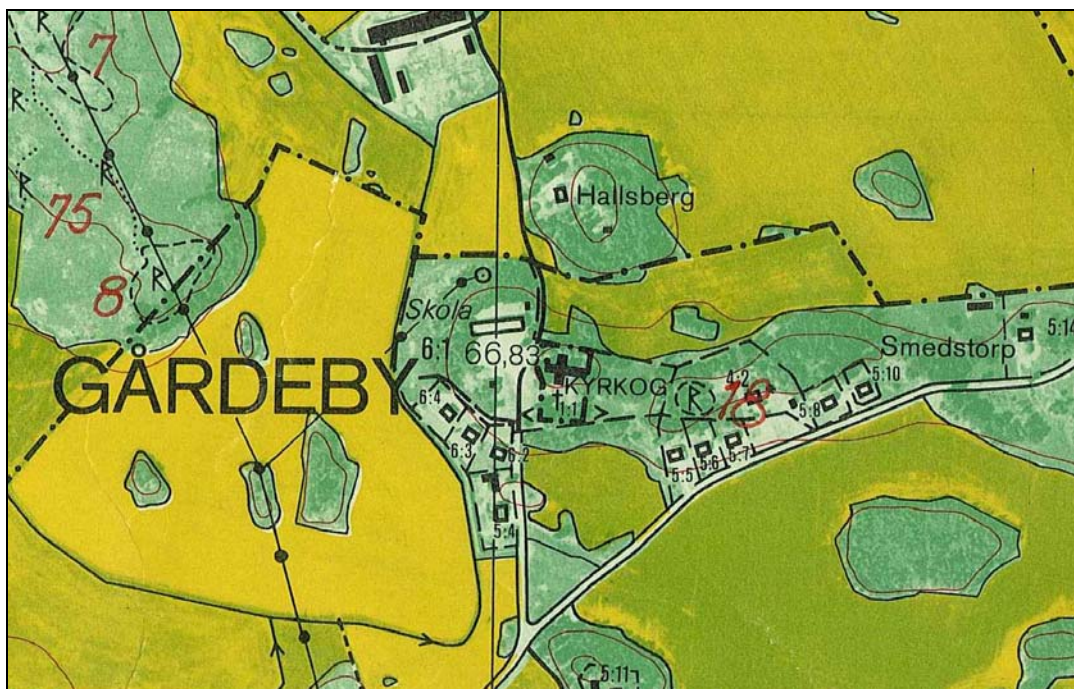
Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, om en familj, om stilhistoria och om begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån olika grunder bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande, t ex material och konstnärlig utformning eller ett lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Kalmar, Östergötland och Jönköping samt länsmuseumerna i Jönköpings och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och i övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gåtts igenom har främst varit länsmuseumets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav ett antal bilder presenteras i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Johan Back, Östergötlands länsmuseum. Rapporten finns tillgänglig på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Östergötlands länsmuseum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Utsnitt ur ekonomiska kartans blad 086 63 Gårdeby, 1981.

RAÄ 7 gravfält, 140 x 25 – 80 m (NNV- SSV) bestående av ca 20 fornlämningar. Dessa utgöres av 13 runda stensättningar, 5 kvadratiska stensättningar och 2 resta stenar.

RAÄ 8 gravfält, 90 x 60 m (NÖ-SV) bestående av ca 25 fornlämningar. Dessa utgöres av 3 högar och ca 22 runda stensättningar.

RAÄ 18, litet gravfält, stensättningar.

RAÄ 75 stensträngssystem, som med mindre avbrott har en längd av ca 1900 m.

GÅRDEBY KYRKOGRÅRD

Kyrkan med omgivande kyrkogård ligger ca 20 kilometer öster om Linköping och har ett liknande avstånd till Norrköping i Norr. Kyrkogården har en rektangulär planform i nord/sydlig riktning. Kyrkan ligger på kyrkogårdens norra del och kyrkans långhus är orienterat i NÖÖ/SVV. Vidare i rapporten redovisas väderstrecken Nord, öst, syd och väst för att förenkla de verkliga förhållandena.

Kyrkogårdens omgivning

Gårdeby kyrka ligger på en höjd omgiven av ett småbrutet uppodlat landskap. Väster om kyrkogården står en klockbod inköpt 1830 från Skärkind. Fasaderna är klädda med faluröd lockpanel och bodens tälttak är spånklätt. Den enkla bräddörren och de rektangulära ljudluckorna är svartmålade. Klockorna är gjutna av Magnus Hultman i Norrköping och bär årtalen 1730 för storklockan respektive 1748 för lillklockan som då blev omgjuten. Klockboden ska enligt uppgift ha föregåtts av en klockstapel som var placerad på kyrkogården. En skola byggd 1951 finns väster om kyrkan och inrymmer även församlingshem. Det är en beige ädelputsad länga uppdelad i en envåningsdel samt en tvåvåningsdel, med rött tegeltäckt sadeltak och vita enluftsfnster. När den nya skolan stod färdig revs den reveterade träbyggnad som hade tjänat som skollokal sedan 1840-talet för att ge plats för en parkering. De fd lärarbostäderna finns dock kvar ett stycke sydväst om kyrkan, tre rödmålade träbyggnader i en våning med inredd vind. Längs infartsvägen till kyrkan ligger det fd kommunalhuset, en rödmålade träbyggnad från 1919, idag ombyggd till privatbostad. Den fd prästgården ligger i Åkerby, en kilometer sydväst om kyrkan.

Utsnitt ut häradsekonomiska kartan 1868-77.

Gårdeby kyrka

Gårdeby kyrka byggdes under 1200-talets senare hälft, och är ett sent exempel på en romansk absidkyrka. Dateringen är säkerställd genom dendrokronologiska provtagningar på den ursprungliga absidvinden. Det är länets östligaste absidkyrka. Byggnaden är uppförd av gråsten med rektangulärt långhus och smalare absidkor. Under senmedeltid byggdes en sakristia till i norr. Huvudingången ligger i väster, och det finns även en separat ingång till sakristian. Fasaderna är spritputsade med släta omfattningar och avfärgade i vitt. Samtliga takfall är spåntäckta. Exteriören har bevarat mycket av sin ursprungliga karaktär, medan olika tider har fått sätta avtryck på kyrkorummet och dess inredning. Kyrkomiljön och dess fornlämningsrika omgivningar är av riksintresse för kulturmiljövården.

Kyrkogårdens historik

Uppgifter om kyrkogårdens historik har i huvudsak hämtats från Östergötlands läns museums topografiska arkiv och bibliotek. Uppgifter om äldre lantmäterikartor är hämtade från Lantmäteriets websida.

På storskifteskartan från 1776 redovisas kyrkan med en klockstapel söder om kyrkan, mitt på kyrkogården. Kyrkogårdens utbredning är tydligt markerad, med en liknande sträckning som idag, i nordsydlig riktning, skillnader finns dock i omgårdningens sträckning norr och nordväst om kyrkan. Det nordöstra hörnet har tillkommit och kyrkogårdens västra mur är idag utdragen vid ingången. På storskifteskartan redovisas den västra omgårdningen gå rakt här. Omgårdningen redovisas mycket tydligt, materialet i den breda markeringen går dock inte att utskilja. Omgårdningen har öppningar i väster, öster och söder. Öppningarna markeras med något som kan tolkas som sticluckor. De östra och västra öppningarna är belägna mitt emot varandra. Öppningen i söder är inte som idag centralt placerad med en grusgång som leder mot kyrkan, öppningen ligger öster om dagens öppning. Öppningen i väster ligger betydligt längre söderut än dagens öppning, den östra öppningen kan vara placerad där öppningen idag är belägen. På häradsekonomiska kartan 1868-77 redovisas kyrkogårdens omgårdning med

liknande utbredning som den har idag, tillskillnad från storskifteskartan är det nordvästra hörnet omarbetat och den västra muren är utvidgad vid dagens öppning.

På ett fotografi från 1950- syns kyrkogården från söder, kyrkogården är belagd med grus/sand, gravstenar och gravkors står oregelbundet på kyrkogården.

2002 invigs minneslundan i anslutning till kyrkan.

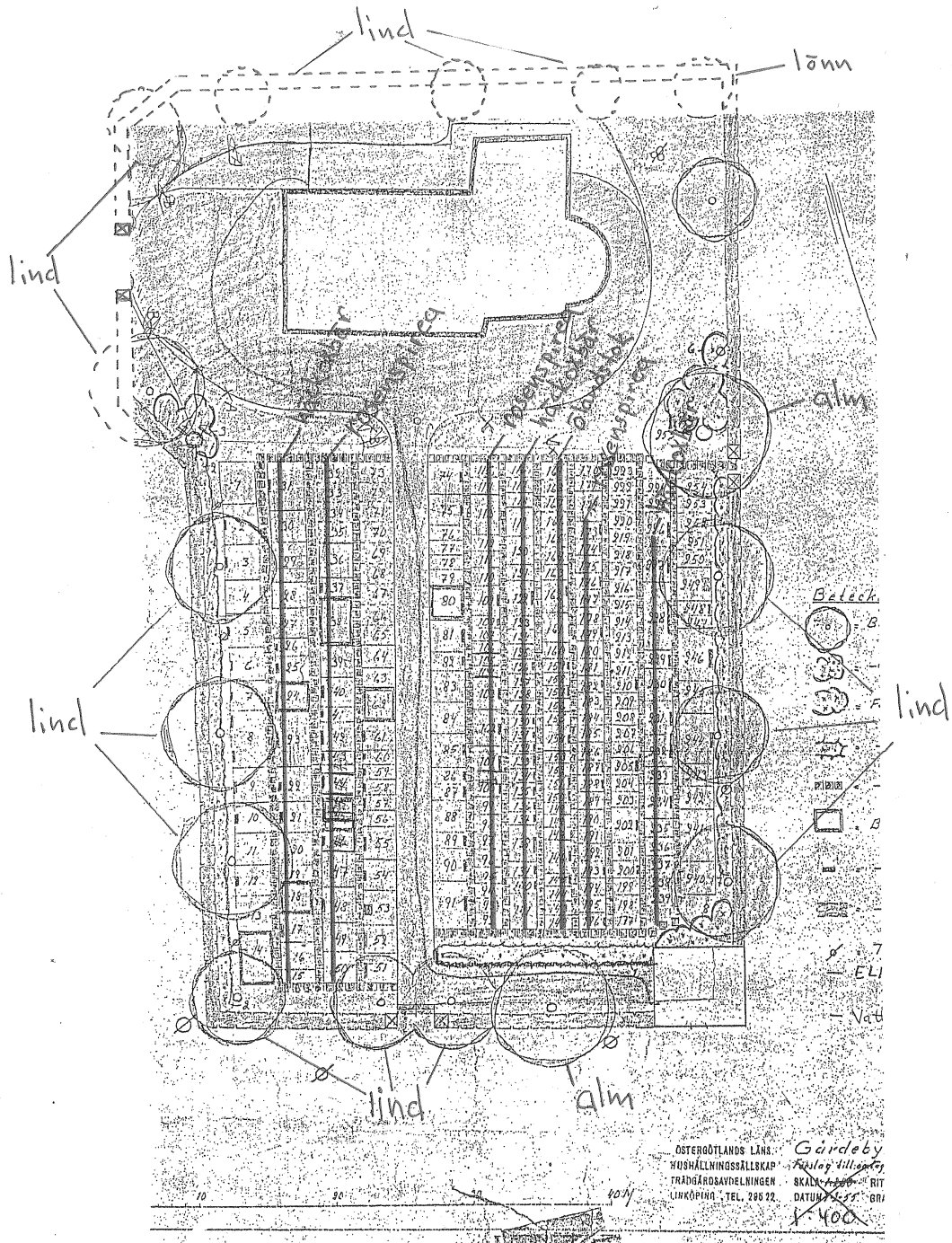

Foto 1950, Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

Foto 1950, Foto i Östergötlands läns museums samlingar.

Översiktlig beskrivning av vegetation mm - Karta

BESKRIVNING AV KYRKOGRÅRDEN

Kyrkogården saknar kvartersindelning. För att underlätta redovisningen har kyrkogården delats in i fyra områden vid inventeringen, område 1-4. Område 1 är de gravvårdar som står längsmed den västra kyrkogårdsmuren. Område 2 är de gravvårdar som finns mellan område 1 och grusgången. Område 3 är de gravvårdar som ligger öster om grusgången fram till område fyra som är de gravvårdar som står längsmed den östra kyrkogårdsmuren.

Allmän karaktär

Kyrkogården omgärdas av en stenmur mestadels av granit, innanför muren växer en föryngrad trädkrans utav lindar, enskilda äldre almar förekommer också. Kyrkan och kyrkogårdens utbredning har en ålderdomlig karaktär med kyrkans placering i norr där heller inga gravvårdar finns. Äldre gravvårdar förekommer längsmed kyrkogårdsmurarna i väster och öster. Häckar av olika beskaffenhet växer i nordsydlig riktning.

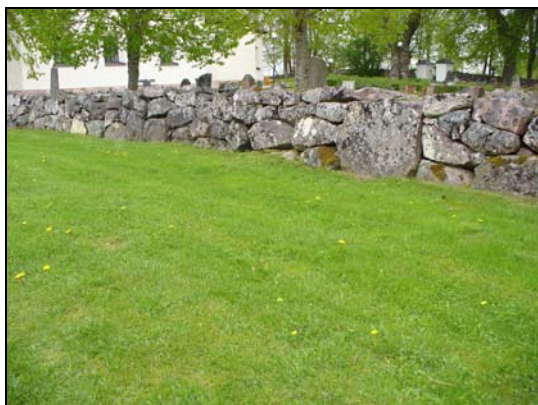
Omgärdning

Väster: kallmurad fristående mur. Oregelbundna skift av klivna- och fältsten av granit.

Norr: kallmurad fristående mur. Oregelbundna skift av klivna- och fältsten av granit.

Öster: kallmurad fristående mur. Oregelbundna skift av klivna- och fältsten av granit.

Söder: kallmurad fristående mur. Oregelbundna skift av klivna- och fältsten av granit.

Del av västra kyrkogårdsmuren.

Del av norra kyrkogårdsmuren.

Del av östra kyrkogårdsmuren.

Sydöstra kyrkogårdsmuren.

Ingångar

Väster: dubbelgrind i smidesjärn. Rikt dekorerade grindblad från 1800-talet. Grindstolparna är kvadratiska i genomskärning, det pyramidformade grindtopparna är klädda med plåt.

Öster: enkelgrind i järn. I dekoren finns en fisk, grindarna är från 1900-talets mitt. Grindstolparna är kvadratiska i genomskärning, det pyramidformade grindtopparna är klädda med plåt. Grindstolparna är delvis integrerade i omkringliggande kyrkogårdsmur.

Söder: dubbelgrind i smidesjärn. Rikt dekorerade grindblad från 1800-talet. Grindstolparna är kvadratiska i genomskärning, det pyramidformade grindtopparna är klädda med plåt.

Grind i söder.

Grind i öster.

Vegetation

Väster: sex lindar i trädkransen, föryngring har skett. Träden växer innanför kyrkogårdsmuren.

Norr: fyra träd i trädkransen, tre lindar och en lönn i det nordvästra hörnet. Viss föryngring har skett.

Öster: fem träd i trädkransen, föryngring har skett av tre lindar i sydöst. En äldre mycket karaktärsskapande alm växer vid ingången i öster.

Söder: fyra träd i trädkransen, tre lidar och en alm.

På kyrkogården växer häckar i nordsydlig riktning. Häckarna består av Häckoxbär, rosenspirea och ölandstok.

Gångsystem

Kyrkogården har två ingångar idag som ansluter till kyrkan. Från grindöppningen i söder leder en gång belagd med naturgrus fram till kyrkobyggnaden. Även ingången i väster är delvis belagd med naturgrus, men här är också gången belagd med plattor, plattorna leder fram till kyrkans ingångar i väster och söder. Plattorna fortsätter fram till minneslunden som ligger sydöst om kyrkan. Runt hela kyrkan går även en grusad gång.

Gångsystem väster om kyrkan.

Gravvårdstyper

Gårdeby kyrkogård är en relativt liten kyrkogård, kyrkogården har gravvårdar från 1700-talet och fram tills idag. Totalt finns sju gravvårdar från 1793-1898, ytterligare ett äldre gjutjärnskors finns undanställt över G. Von Röök öster om kyrkan.

Av gravvårdar med särskilt kulturhistoriskt intresse kan nämnas, de gjutjärnskors eller smideskors som står på eller vid kyrkogården. De två gravvårdarna från 1700-talet; som båda står i område 1, alltså längsmed västra kyrkogårdsmuren över Lostbohm 1799 (grav nr 8) och C.F von Rock (grav nr 9) 1793. Och gravvården över C.G Tempelman 1805 i område 4 har alla liknande utformning. Rest kalksten med avsmalnande kortsidor mot ett avfasat krön.

Gravvård 249 över C.G Tempelman.

Smideskors, gravvård 177.

Minneslund

2002 invigs minneslund, som har en arrangerad plats för vaser och ljus.

Minneslund

Byggnader

I kyrkogårdens sydöstra del finns en faluröd fd likbod i två våningar, sedan 1950-talet använd som redskapsbod. Byggnaden är knuttimrad och täcks av ett sadeltak med betongtegel. Mot väster finns en svart, plåttäckt dubbeldörr med vitt foder samt ett ovanliggande lunettfönster, och mot söder en svart panelklädd dörr av ålderdomligt utseende.

Väster om kyrkogården står en klockbod inköpt 1830 från Skärkind. Klockstapeln placerades utanför kyrkogårdsmuren på skolplanen. Tidigare hade en klockstapel stått inne på kyrkogården. Fasaderna är klädda med faluröd lockpanel och bodens tälttak är spånklätt. Den enkla bräddörren och de rektangulära ljudluckorna är svartmålade.

Fd likbod idag förråd.

Klockbod.

Övrigt

Undanplockade gravvårdar.

Gjutjärnskors över riddaren och lagmannen Gustav von Röök. Kors i smidesjärn.

Kulturhistorisk bedömning

Gårdeby kyrka och kyrkogård med dess grindar, mur, klockbod och trädkrans är en väl sammanhållen miljö med mycket höga kulturhistoriska värden.

På storskifteskartan från 1776 redovisas kyrkan med en klockstapel mitt på kyrkogården. Kyrkogårdens utbredning är tydligt markerad, med en liknande sträckning som idag. Kartan markerar även tre öppningar, symbolen för öppningarna kan tolkas som stigluckor. De östra och västra öppningarna är på kartan belägna mitt emot varandra vilket de inte är idag. Även öppningen i söder har en annan placering. Således har minst två av öppningarna i muren ändrats sedan 1776. På häradsekonomiska kartan 1868-77 är den kallmurade murens utbredning tillsynes den samma som idag, inga öppningar i kyrkogårdsmuren är markerade.

Kyrkans placering i den norra delen av kyrkogården och kyrkogårdens begränsade utvidgning ger Gårdeby kyrkogård ett mycket högt kontinuitetsvärde. Traditionen att placera kyrkan på den norra delen av kyrkogården går tillbaka på tidig medeltid.

Träden i trädkransen visar på det parkideal som blev vanligt på landsortskyrkogårdarna framförallt under 1800-talet. Men den planerade vegetation på kyrkogårdarna var kanske i första hand en hälso- och hygienaspekt. Idag är den en viktig del av kyrkogårdens formspråk och karaktär.

Även smidesjärnsgrindarna och de vitmenade grindstolparna har ett stort kulturhistoriskt- och miljöskapande värde. Grindarna i söder och väster har samma utformning och är ifrån 1800-talet medan den mindre enkelgrinden i öster är från 1900-talets mitt. Stort kulturhistoriskt värde har även soluret söder om kyrkan, solur blev vanliga på länets kyrkogårdar under 1600-talet, ofta skänktes soluren till kyrkan,

Grusgångarna är väsentliga i det historiska perspektivet men också för att man skall kunna se kyrkogårdens strukturer mellan de olika områdena på kyrkogården.

Klockstaplar och klockbodar var vanligt förekommande på länets kyrkogårdar fram till andra delen av 1700-talet. Men bland annat på grund av en kunglig förordning revs de flesta med tiden. Idag är klockboden i Gårdeby en mycket viktig del av kyrkogårdsmiljön och en solitär av en tidigare vanlig företeelse. Det samma gäller den f d likboden, där de avlidna förvarades i väntan på begravning.

På kyrkogården är till viss del den äldre strukturen som uppstod senast under andra delen av 1800-talet väl bevarad. Den innebär att mer påkostade "köpegravar" förlades invid kyrkogårdsmuren och i kvarterens ytterkanter. Inne i kvarteren fanns de enklare linjegravarna. Systemet med linjegravar växer fram under slutet av 1700-talet. Det innebär att begravningarna skedde på linje vartefter dödsfallen skedde. Äkta makar eller andra familjemedlemmar begravdes inte bredvid varandra. Från början innebär systemet troligen inte någon direkt "statuskillnad" men under 1800-talet övergick det till att bli en gravläggning för dem som inte kunde eller ville betala för en gravplats. På Gårdeby kyrkogård finns enstaka gravvårdar kvar från den så kallade allmänna linjen.

Enstaka gravvårdar har ett högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde. Det gäller bland annat de gjutjärnskors eller smideskors som står uppställda på kyrkogården. De två gravvårdarna från 1700-talet; som båda står i område 1, alltså längsmed västra kyrkogårdsmuren över Lostbohm 1799, C.F von Rock 1793, gravvården över C.G Tempelman 1805. Dessa gravvårdar har alla liknande utformning; rest kalksten med avsmalnande kortsidor mot ett avfasat krön.

Enstaka gravvårdar kan även ha ett mycket stort lokalhistoriskt värde bland annat i form av titlar, som säger en del om näringsliv och social struktur. I Gårdeby finns titlar såsom lagman, riddaren, prosten och hemmansägaren.

Källor:

Bogårdsmurar i Linköpings stift, Östergötlands län, inventering del 1-3, Grenberger Byggnadsrestaureringskontor 2004.
Broocman C F. Beskrifning öfver the i Östergötland..... . 1760.
Faksimilutgåva 1993.
Hansson, Hans-Erik m fl. Vård av gravstenar. Riksantikvarieämbetet. 2002.
Kulturhistorisk inventering av kyrkor och kyrkomiljöer utförd av Östergötlands länsmuseum 2003-
Kulturmiljövård 6/98. Riksantikvarieämbetet. Stockholm 1989.
Kyrkogårdens gröna kulturarv. Stad&Land. Movium/inst för landskapsplanering. Sveriges lantbruksuniversitet nr 103/1992.
Ridderstad A. Östergötlands beskrivning. Andra delen. Stockholm 1918.
Tham W. Beskrifning öfver Linköpings län. Förra delen Stockholm 1854. Andra delen Stockholm 1855.
Theorell A, Wästberg P, Hammarskiöld H (foto). Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar. 2001.
Wadsjö H (red). Kyrkogårdskonst. Stockholm 1919.
Widegren PD. Försök till en ny beskrivning över Östergötland. Första bandet 1817. Andra bandet 1828. Faksimilutgåva 1993.
Östergötlands länsmuseums topografiska arkiv.

www.lantmateriet.se. Lantmäterikartor från 1776 Häradskarta från 1868-77
www.ostergotlandslansmuseum.se

EXEMPEL PÅ GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT INTRESSE

Förklaring till exempellistan

Exempellistan är indelad i två delar. Den första delen som innehåller uppgifter om kyrkogård, kvarter, gravnummer, material, efternamn, hemvist och årtal är en identifikationsdel. Under den andra delen anges en kulturhistorisk notering med uppgift om titel, gravplats och gravvård. Dessutom noteras eventuella skador och andra anmärkningar.

Kvarter: anges endast i de fall då kyrkogården är indelad i kvarter.

Numrering: görs efter gravkartan. Ofta kan det vara svårt att exakt lokalisera gravnumret, då gravbredd kan variera och många gravnummer intill varandra saknar gravvård. I vissa fall står äldre gravvårdar utan gravnummer bland övriga gravar och då ges de t ex beteckningen ”onumr. S om 042”. Stenar som står undanställda och bedöms ha ett kulturhistoriskt värde ges nya nummer.

Material: Här anges vårdens material. Beteckningen ”granit” används utan närmare specifikation av olika typer. Stenens färg förkortas **sv** (svart), **gr** (grå), **r** (röd), **gr/r** (grå/röd) osv.

Efternamn: I allmänhet det första efternamnet som står på gravvården.

Hemvist: Det geografiska namn som står på gravvården. Det kan röra sig om bynamn, gårdsnamn eller namnet på en mindre fastighet. I undantagsfall är det namnet på en plats som inte ligger i socknen.

F:a årtal och **S:a årtal:** anger det tidigaste respektive senaste dödsåret som står på gravvården. Är det endast ett årtal angivet står det i F:a årtal.

Titel: Samtliga yrkestitlar samt hemmansägare, rusthållare m m. Dessa gravvårdar bedöms ha ett kulturhistoriskt intresse oavsett vårdens ålder.

Gravplats: Gravplatsen är omramad av stenram, häck, järnstaket eller kedja. Själva gravplatsen är i allmänhet täckt med grus men i vissa fall med gräs.

Gravvård: Speciella typer av gravvårdar som t ex gjutjärnskors, träkors, häll, sköld, ålderdomlig sten m m.

Skada: Notering om eventuell skada, t ex rost på en gjutjärnsvård eller på ett järnstaket, sprucken kalkstensvård o dyl. Här noteras även om det är ovanligt mycket lava på framför allt kalkstensvårdarna.

Anmärkning: Här noteras om gravvården har ett lokalhistoriskt eller personhistoriskt intresse eller andra anmärkningar– L1, P1, A1 osv. Detta hänvisar till korta notiser i slutet av exempellistan.

Gårdeby kyrkogård

Exempel på gravvårdar med kulturhistoriskt intresse är markerade med X.
 Gravvårdar med omgärdning är markerade med en fyrkant.

